

Nödåren 1867-1868

I början på 1860-talet, var det några år med missväxt i norra Sverige.

Nästan all mat som skulle ätas under året, producerades på befolkningens ägor och gårdar. Men matförråden och nästkommande vårs utsäde, minskade nu under dessa år och tog slut hos många, under våren 1867.

Nödhjälp skickades från södra Sverige, men nådde inte de behövande.

Våren var kall, så isen på Bottenviken låg kvar till långt in i juni och båtar med förnödenheter kunde inte ta sig fram. Vägarna var dåliga och järnvägen till Västerbotten, var ännu inte byggd. Och så länge isen låg kvar på sjöarna, var det skafferiet stängt.

Människor svalt och gav sig ut på vägarna för att tigga. Många dog, därför att de blev så svaga av svälten att de avled av sjukdomar, som de annars hade klarat av.

Man hoppades på en bra skörd till hösten, men snön låg länge kvar. Inte förrän vid midsommar blev det varmt. Snart kunde man då så och under den varma sommaren växte höet och det odlade.

Men, natten mot den tredje september blev kall med frost, i Lövångers kommun, så den kommande vinterns och vårens växande gröda/mat, blev förstörd.

Det sägs att desperata jordägare var ute på natten och tände eldar ute på fälten, för att rädda säden.

På Lövångers kommunalstämma den 8 september, bestämde oroliga ledamöter att återigen ansöka om ett undsättningslån hos "statsverket", för att köpa spannmål till de som skulle komma att behöva det.
(Lövångersboken del 2, sid. 426-)

Senare bestämde de, på länsstyrelsens uppmaning, att utse kvinnor i byarna "att anställa försök med inblandning av nödbrödsämnen vid bakning, så att de övriga skulle ha någon erfarenhet att bygga på, när denna inblandning på allvar skulle praktiseras".

I Vallen valdes Carl Johan Grens hustru Christina Gustava Olofsdotter att prova baka med t.ex. malen bark inblandat i mjölet.

Det bestämdes också, att alla måste samla tillräckligt med nödbrödsämnen, innan snön kom.

Och en tillsyningsman tillsattes i varje by, som skulle kontrollera att så gjordes.

En kommission undersökte hur människorna hade det och skrev :

"Ingenstädes funno vi rent bröd, utan det bestod överallt av hackad och malen halm, lav eller furubark. På några ställen fanns gröt, kokad av granlav, ävensom av den frusna, omogna säden, och den var gräsligast av allt för dess motbjudande utseende och vidriga stank som uppfyllde hela rummet. Endast den yttersta hunger kan driva människor att förtära sådan föda."

Styrmannen Gustaf Holmström på Bjurön skrev i sin dagbok :

"En duktig arbetskarl får man gott till att arbeta, bara för maten och tiggare går hopetal omkring och kan med stor möda livnära sig.

Ja, nog är det illa, nog är det svåra tider."

Ur en tidningsartikel, skriven av "Don José".

Fredrika Eliana Jonsson var född i Lillåbacka, Burträsk, år 1856 och således 11 år då svagåret inbröt.

Hon har berättat:

Det var sju svagår efter varandra.

Men värst var det sista 1867.

Då var jag hemma hos mina föräldrar.

De var väl inte så blottställda på mat, men brukade dryga ut förrådet genom att blanda bark i brödet.

- Jag var med om att fälla ut unga tallar och välja ut den bästa och lämpligaste barken.

Den skulle befrias från grönska och kåda och annat skräp och skäras i lämpliga längder så att det gick att hänga upp i torkbastun.

Då den blivit torr tog vi ner den och stötte sönder barken i en tunna med grynstöten.

Sen var den klar att skaffas till Andersfors kvarn.

Sedan mor fått hem mjölet kokade hon gröt med tillsats av riktigt mjöl. Ty att äta gröt av endast barkmjöl var närapå detsamma som att "dräpa sä".

De som ej hade annat att äta svalt ihjäl, ty magen kunde inte tåla trämjölet.

Men mor var duktig att hanka sig fram med kosthållet, så att vi överlevde.

Vi var 12 syskon då far dog 1874.

- Under svagårstiden översvämmades Lillåbacka av luffare, vandrare och inhysehjon.

Alla hade de samma ärende – att få något ätbart i mun så att den värsta hungern stillades.

Det var en svår tid för far och mor som skulle få det att räcka till en stor familj och dessutom många tillfälliga matgäster.

Från Bodbyn berättas det "Det stora svagåret 1867 slog skörden fullständigt fel.

Vintern kom så tidigt, att det fartyg, som skulle föra hit den spannmål kommunen hade köpt, inte hann längre norrut än till Ratan.

Under vintern blev det en livlig transport därifrån.

Hit kom köpmän ända från Piteå och Luleå.

Min bror och jag var till Ratan sju gånger under vintern.

Det fanns så mycket resande på vägen dit, att stallrum inte kunde beredas åt alla hästarna.

I ersättning för den sju mil långa resan erhöll vi en fot korn (ett kubikmått om tre decimeters kanter).

Spannmålen inlämnades i sockenmagasinet i Gammelbyn.

Därifrån utlämnades den mot skuldförbindelse till bönderna. De fattiga fick den till skänks.

Även mjöl utdelades. Sedan man fått tag på det brukade man bege sig till någon gård i Gammelbyn för att koka sig en gröt och därmed stilla den värsta hungern.

Spannmålen var dyra. Som en jämförelse kan nämnas att en piga hade 23 riksdaler i årslön.

Sålunda var årslönen för en piga vad en tunna spannmål kostade".

Karta 1882-84

Pengar och livsmedel samlades in under hösten, i andra delar av Sverige och i andra länder, som skickades till de nödställda. Men, under vintern var mat-leveranserna återigen svåra att genomföra, så matbristen blev stor under våren 1868.

Under sommarhalvåret var vädret fint och det blev en skörd att bärga. Istället blev det torka, med dåliga skördar, i södra Sverige.

Kommunen fick sitt sökta lån, till att köpa och dela ut spannmål. Men mottagarna av säden skulle betala för den, om de kunde. Hemmansägare skuldsatte sig, för att få del av nödhjälpen och kunde sen inte betala skulden. De gick i konkurs och Länsmannen hade i uppdrag att se till att lånen betalades. Han ordnade auktioner på gåldenärernas hemman, vilka nu såldes till underpris.

Under åren 1868-71 såldes följande hemman i Vallen, på auktion:

- a) Olof Nygrens ohh Maria Lovisa Andersdotters del av Vallen 1, såldes 1868 och köptes av deras son: Olof Anton Nygren.
- b) Olof Anton Westergrens ohh Catharina Margreta Andersdotters del av Vallen 1, såldes 1870. (f.d. fam. Nilssons gårdsplats) Köpare var "Fanjunkaren och Svärdsmanen" Bengt Ambjörn Ulfhjelm, som överlät köpet till "Kommissionslandtmätaren" Erik Gustaf Huss och "Krono Länsmannen" C.E. Noring, vilka sålde det 1871, tillbaka till hustrun.
- c) Bröderna Johan och Nils Petter Andersson hade ärvt sina föräldrars hemman, men gick i konkurs och hemmanet såldes 1869. Köpare av Johans del, var Handlaren Henrik Bexelius i Mångbyn, som överlät köpet till "Krono Länsman" C.E. Noring. Köpare av Nils Petters del, var Bonden Anders Spets i Vallen, som överlät köpet till "Krono Länsman" C.E. Noring.
- d) Anders Olofsson Nygrens ohh Eva Maria Johansdotters del av Vallen 2, såldes 1869. (f.d. fam. Holmers gårdsplats) Köpare var "Kommissions Landtmätare" E.G. Huss, som sålde det 1873, till makarna Nygrens son: Anders Andersson Nygren f.1857.
- e) Lars Johan Perssons ohh Sarah Catharina Persdotters del av Vallen 2, såldes 1868 och köptes av hustruns faster: Sara Catharina Wallander, som överlät köpet tillbaka till hustrun. (f.d. fam. Johanssons gårdsplats)

- f) Anders Gustaf Abrahamsson Wallgren f.1831 köpte ett hemman i Fäboda, då Vallen 2. Men han gick snart i konkurs och hemmanet såldes 1869. Köpare var "Kommissions och Afvittrings Landtmätaren" Nils Johan Gadd, som överlät köpet till "Krono Länsman" C.E. Noring.

1870 sålde Noring sina tre inköpta hemman till Olof Johansson f.1833 och hans hustru Johanna Andersdotter i Finn Moran.

Köparna bosatte sig på gård c.

a →

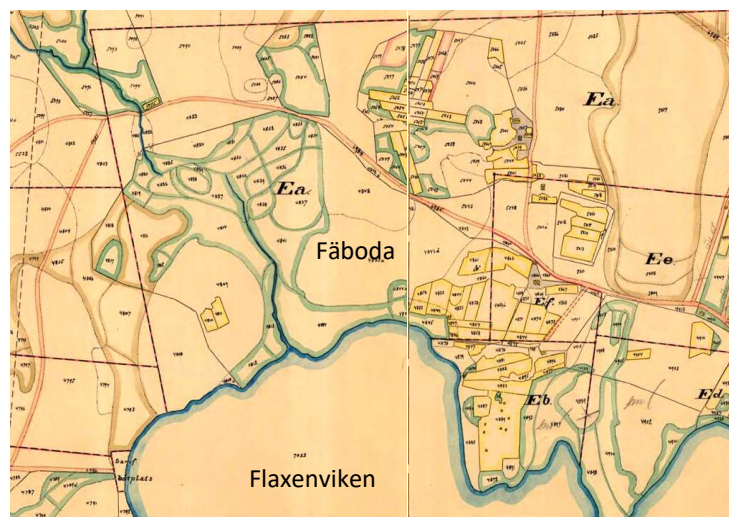
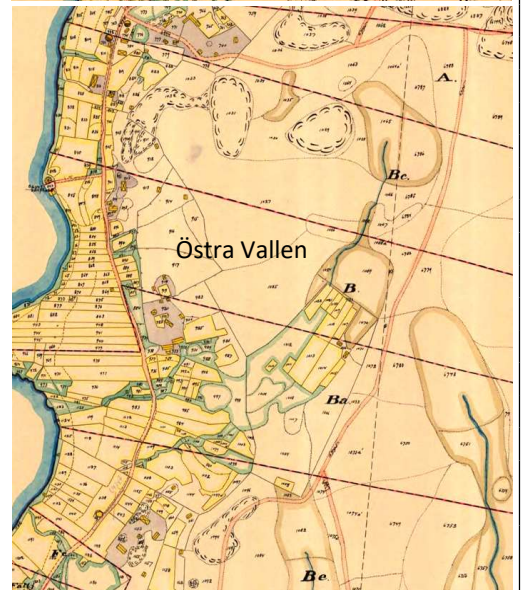
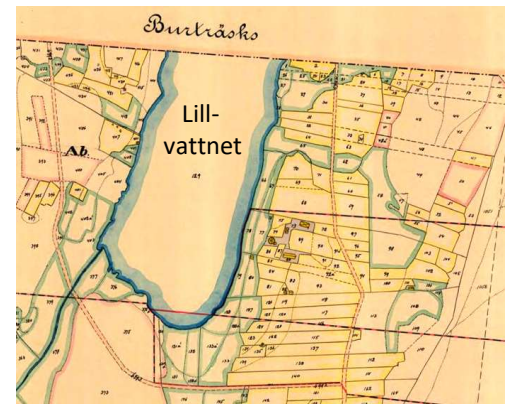
b →

c →

d →

e →

f →

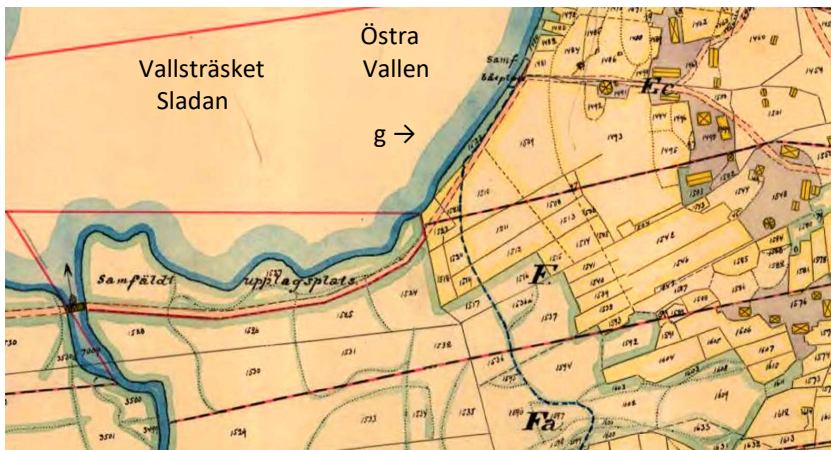

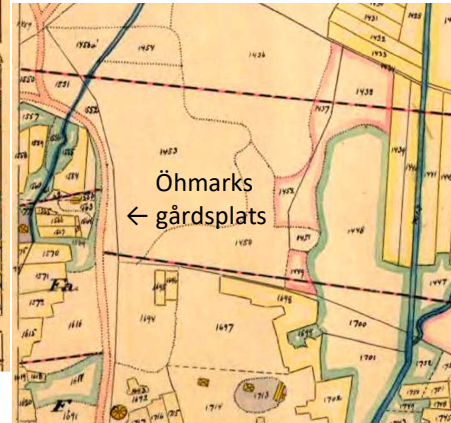
Fler auktioner:

g) 1869 sålde Johan Lindemark sin hälft av f.d. sina föräldrars del av Vallén 5. Han sålde den till sin bror Jonas, som därmed ägde hela hemmanet. Men 1871 såldes det på auktion och köpare blev deras far, Pehr Lindemark, som överlät köpet till sonen Anders. Jonas och hans hustru Catharina Gustafva Westervall, hade då utvandrat till Amerika. Johan blev sen bonde i Fäboda.

h) 1869 såldes Johan Lundgrens ohh Anna Elisabeth Johansdotters del av Vallén 6. Köpare var Johans svåger Anders Öhmark. Innan och efter, att makarna Lundgren ägde hemmanet var de torpare där. Makarna Öhmark bosatte sig på bond-gården. Redan 1871 sålde köparen hemmanet till sin bror Pehr Öhmark i Bodan, som inte flyttade till Vallén. 1874 köpte Pehrs hustrus systerdotter, Karolina Fredrika Eriksson i Fjälbyn, hemmanet. Hon gifte sig med Lars Anton Larsson, från Holmsvattnet och deras efterkommande, med efternamnet Larsson, har ägt hemmanet till 1980-talet.

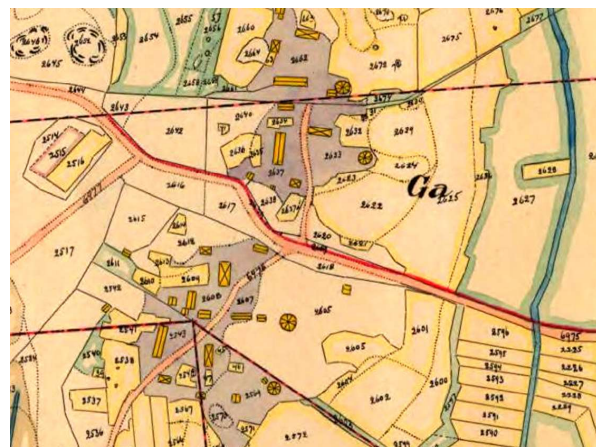

Lundgrens torp h →

i) 1869 såldes omyndige Albert Holmqvists hälft av f.d. föräldrarnas del av Vallén 7, med gård i Finnmoran. Köpare var grannen Anders Boström och Bonden Carl Jacob Johansson i Trehörningen. De överlät köpet till Hemmansägaren Johan Stenvall i Finnmoran, vars son Johan Olof ohh sen kom att köpa den andra halvan.

i →

Finnmoran

Gustaf Holmström på Bjurön skrev i sin dagbok:

”Eftersom det inte finns arbete att få någonstans, blir den ena efter den andra av socknens anständiga, hederliga män utblottade och tvingas ge ifrån sig allt vad de äger och har.”

Ur Dombokens Småprotokoll.

Köpebref

Jag Carl Erik Noring, Krono Länsman i Löfångers Socken gör veterligt att som vid nu å dagen förrättad ny offentlig auktion till Försäljning i öfverensstämmelse med Läns Styrelsens derom utfärdade Kungörelser af den 28 December sistlidet år och den 25 sistlidne Februari samt på grund af Herr Krono Fogden E.J. Sparrmans förordnande af den 11 förutgångne Januari, utaf det från Hemmans delegaren Anders Gustaf Abrahamsson för skuld i mät tagna 1/32 mantal Kronoskatte N:o 2 Wallén med andel af åbyggnad Herr Kommissions och Afvittrings Landtmätaren Nils Johan Gadd stannat för högsta anbudet 490 Rdr rmt; så uplåter och försäljer jag till honom Gadd berörde 1/32 mantal hus och jord N:o 2 Wallén såsom detsamma befinnes och wärderings beskrifningen innehåller

att genast tillträdas emot Köpesumman Fyrahundranittio Rdr, som betalas inom en månad härefter; Skolande Köparen sjelf bekosta stämpladt papper härtill. Till yttermera visso har jag detta Salubref med egen hand underskrifvit, och af tillkallade vittnen bekräfta låtit; skedde. Löfångers den 3 april 1869 C.E. Noring. Häråt nöjes N.J. Gadd Bevittnas E.J. Wallmark H:n Ström. Omstående köpebref transporteras på Herr Häradsskrifvaren C.E. Noring Löfångers den 15 April 1869. N.J. Gadd Härmed nöjd C.E. Noring Bevittnas E.J. Wallmark Olof Westergren båda i Wallén.